

آگاهی جمعیت شهری بالای بیست سال زنجان از علائم و عوامل خطر بیماری عروق کرونر

دکتر محمد خانی * دکتر محمدرضا کاظمی ** دکتر سعید جوانشیر **

The awareness rate of the symptoms and risk factors of coronary artery disease in over 20- year- old urban population in Zanjan

M. Khani M.R. Kazemi S. Javanshir

Abstract

Background : *The Coronary Artery Disease (CAD) is one of the most common causes of mortality worldwide. The awareness of the risk factors and symptoms can result in prevention and timely diagnosis along with appropriate therapeutic measures.*

Objective : *To determine the awareness rate of the symptoms and risk factors of coronary artery disease in over 20- year- old urban population in Zanjan.*

Methods : *This random sampling study was implemented on 1000 urban people through interview and questionnaire in 1997-1998.*

Findings: *Chest pain and smoking are respectively the most notable symptoms and risk factors of which 70.9% of the subjects were unaware, 27% were a little aware, and only 1.2% were aware. Regarding risk factors, 72.6% proved to be unaware, 23.2% with little awareness, and solely 4.2% aware.*

Conclusion : *The findings indicate that utilizing practical and effective methods to increase the public awareness of the symptoms and risk factors of the disease seems essential.*

Keywords: *Coronary Artery Disease, Awareness, Risk Factors, Symptoms*

چکیده

زمینه : بیماری عروق کرونر یکی از شایع ترین علل مرگ است. آگاهی از عوامل خطر و علائم آن نقش مؤثری در پیشگیری، تشخیص به موقع و درمان بیماری دارد.

هدف: این مطالعه به منظور تعیین میزان آگاهی جمعیت بالای ۲۰ سال زنجان در مورد علائم و عوامل خطر بیماری عروق کرونر انجام شد.

مواد و روش‌ها: این مطالعه در سال‌های ۱۳۷۷ و ۷۸ بر روی ۱۰۰۰ نفر از جمعیت شهری بالای ۲۰ سال شهر زنجان که به صورت تصادفی انتخاب شده بودند، از طریق مصاحبه و تکمیل پرسش نامه انجام شد.

یافته‌ها: ۷۰/۹٪ افراد نسبت به علائم بیماری ناآگاه بودند، ۲۷٪ آگاهی کم و تنها ۱/۲٪ آگاهی کافی داشتند. در مورد آگاهی از عوامل خطر، ۷۲/۶٪ افراد ناآگاه بودند، ۲۳/۲٪ آگاهی کم و ۴/۲٪ آگاهی کافی داشتند. درد سینه و سیگار به ترتیب شناخته شده ترین علامت و عامل خطر بیماری بودند.

نتیجه گیری: با توجه به یافته های این مطالعه، روش‌های مؤثر و عملی برای آموزش جامعه جهت افزایش آگاهی مردم از علائم و عوامل خطر بیماری عروق کرونر ضروری به نظر می‌رسد.

کلید واژه‌ها: بیماری عروق کرونر، آگاهی، عوامل خطر، علائم

□ مقدمه:

بیماری عروق کرونر یکی از مهم‌ترین بیماری‌های درگیرکننده قلب و یکی از عمده‌ترین علل مرگ و میر در جوامع بشری و از شایع‌ترین تشخیص‌ها در بیماران بستری در بیمارستان در برخی از کشورهاست. (۴۱)

آگاهی از علائم بیماری سبب می‌شود تا بیمار در صورت بروز اولین علامت مطرح‌کننده بیماری به بیمارستان مراجعه نماید، تحت درمان مناسب قرار گیرد و بدین ترتیب از شدت و عوارض بیماری کاسته شود. از طرفی دیگر نقش عوامل خطر در ایجاد و پیشرفت بیماری کاملاً شناخته شده است.

مطالعات مختلف نشان می‌دهند که به جز ژنوتیپ، جنس و سن، سایر عوامل خطر را می‌توان با تغییر در شیوه زندگی، تغذیه و استفاده از عوامل دارویی تغییر داد. به عنوان مثال، ترک سیگار خطر بیماری عروقی قلب را در سال اول تا ۵۰ درصد کاهش می‌دهد. بعد از ۲ تا ۱۰ سال به سطح افراد غیرسیگاری می‌رساند. (۳)

کاهش وزن، محدودیت کالری و نمک دریافتی نیز اولین قدم در درمان بیماران مبتلا به پرفشاری خون خفیف است. (۳) کنترل فشار خون، پایین نگاه داشتن و کنترل سطح چربی‌های خون از عوامل بسیار مؤثر پیشگیری‌کننده به شمار می‌روند. افزایش آگاهی، اجتناب از عوامل خطر و تلاش در جهت رفع و بهبود آنها، میزان بروز بیماری کرونر را کاهش می‌دهد و پیشگیری از بیماری را در سطح اولیه که هزینه بسیار کمتری دارد، امکان‌پذیر می‌سازد. این مطالعه به منظور تعیین میزان آگاهی جمعیت شهری بالای بیست سال زنجان از علائم و عوامل خطر بیماری عروق کرونر انجام شد.

□ مواد و روش‌ها:

این مطالعه توصیفی طی سال‌های ۱۳۷۷ و ۷۸ بر روی ۱۰۰۰ نفر از جمعیت شهری بالای بیست سال زنجان انجام شد. پس از تعیین حجم نمونه که نیاز به انتخاب صد خوشه را مطرح می‌ساخت و با توجه به تعداد خانواده‌های شهری زنجان، فاصله میان خوشه‌ها تعیین گردید. سپس با استفاده از جدول اعداد تصادفی مبدأ یکی از خوشه‌ها مشخص و پس از آن با فواصل منظم، سایر خوشه‌ها نیز تعیین شدند. در هر خوشه ۱۰ خانوار و در هر خانوار یک نفر (اولین فرد بالای بیست سال حاضر در منزل هنگام مراجعه) انتخاب شد.

سپس با استفاده از پرسش‌نامه اطلاعات زیر جمع‌آوری شدند: جنس، سن، شغل، میزان تحصیلات، سابقه استعمال دخانیات، سابقه ابتلا به دیابت، پرفشاری خون، افزایش چربی خون، میزان آگاهی افراد در مورد علائم بیماری عروق کرونر (درد سینه، ارتباط درد با فعالیت، محل درد، محل انتشار درد و عوامل بهبود دهنده) و عوامل خطر بیماری عروق کرونر (سیگار، چربی خون، دیابت، چاقی، فعالیت جسمانی کم، سابقه خانوادگی، جنسیت، تیپ شخصیتی و سن). میزان آگاهی نمونه‌ها در مورد علائم بیماری به این صورت محاسبه شد که به ازاء هر پاسخ صحیح یک امتیاز اختصاص داده شد. مجموع نمره این قسمت ۵ نمره بود که به صورت زیر تقسیم بندی شد: کاملاً آگاه ۵ امتیاز، آگاه ۳ تا ۴، آگاهی کم ۱ تا ۲ و ناآگاه صفر امتیاز.

میزان آگاهی نمونه‌ها در مورد عوامل خطر بیماری عروق کرونر، با توجه به امتیاز تعیین شده برای هر عامل (براساس اهمیت نسبی آنها) و در نظر گرفتن

علامت بیماری اشاره نکرده بودند (جدول شماره ۱).
بر حسب نمره داده شده به میزان آگاهی افراد
درباره علائم بیماری عروق کرونر، ۷۰/۹ نفر (۷۰/۹ درصد)
ناآگاه، ۲۷۰ نفر (۲۷ درصد) کم آگاه و ۲۱ نفر
(۲/۱ درصد) آگاه بودند.

جدول ۱:

فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب ذکر علائم بیماری

عروق کرونر

درصد	تعداد	علائم ذکر شده بیماری عروق کرونر
۷۰/۹	۷۰۹	عدم پاسخ
۱۰/۸	۱۰۸	درد سینه
۴/۲	۴۲	ارتباط درد با فعالیت
۲/۱	۲۱	محل درد
۲/۵	۲۵	محل انتشار درد
۱/۷	۱۷	ارتباط درد با فعالیت + درد سینه
۰/۲	۲	محل درد + درد سینه
۵/۱	۵۱	محل انتشار درد + درد سینه
۰/۱	۱	محل درد + ارتباط درد با فعالیت
۰/۲	۲	عوامل بهبود دهنده + ارتباط درد با فعالیت
۰/۵	۵	محل درد + محل انتشار درد
۰/۲	۴	درد + ارتباط درد با فعالیت + محل درد
۰/۲	۲	درد سینه + ارتباط درد با فعالیت + محل انتشار درد
۱	۱۰	درد سینه + محل درد + محل انتشار درد
۱۰۰	۱۰۰۰	جمع

حداکثر نمره ۲۰ به صورت زیر تقسیم بندی شد: کاملاً
آگاه ۱۵ تا ۲۰، آگاه ۹ تا ۱۴، آگاهی کم ۵ تا ۸ و ناآگاه
کمتر از ۵ امتیاز.
داده‌های به دست آمده با استفاده از نرم افزار 5 و 6
EPI استخراج و با آمار توصیفی طبقه بندی و ارائه
شدند.

یافته‌ها:

از ۱۰۰۰ فرد مورد بررسی، ۶۱۷ نفر (۶۱/۷ درصد)
مؤنث و ۳۸۳ نفر (۳۸/۳ درصد) مذکر بودند.
متوسط سن افراد مؤنث $35/2 \pm 11/6$ و افراد مذکر
 $40/8 \pm 15/8$ سال بود.

از نظر شغلی، ۵۷۱ نفر (۵۷/۱ درصد) خانه‌دار،
۱۹۹ نفر (۱۹/۹ درصد) شغل آزاد، ۱۹۶ نفر (۱۹/۶ درصد)
کارمند و ۳۴ نفر (۳/۴ درصد) دانشجو بودند.
از نظر تحصیلات، ۲۷۵ نفر (۲۷/۵ درصد) بی سواد،
۴۵۵ نفر (۴۵/۵ درصد) تحصیلات ابتدایی و
راهنمایی، ۱۷۲ نفر (۱۷/۲ درصد) تحصیلات متوسطه و
۹۸ نفر (۹/۸ درصد) تحصیلات بالاتر از دیپلم
داشتند.

۸۹۸ نفر از افراد مورد مطالعه سابقه مصرف سیگار،
۹۳۱ نفر پرفشاری خون، ۹۸۹ نفر دیابت و ۹۱۴ نفر
چربی خون بالا نداشتند.

۷۰/۹ درصد افراد مورد بررسی از علائم بیماری
عروق کرونر آگاهی نداشتند و بیشتر افراد پاسخ‌گو
(۱۰۸ نفر) فقط به علامت درد سینه اشاره کرده بودند.
در مجموع ۱۹۶ نفر (۱۹/۶ درصد) به یکی از علائم
بیماری‌های عروق کرونر، ۷۸ نفر (۷/۸ درصد) به دو
علامت و ۱۶ نفر (۱/۶ درصد) به سه علامت اشاره کرده
بودند. هیچ کدام از افراد مورد مطالعه به بیش از سه

جدول ۳:

فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب امتیاز کسب شده از ذکر عوامل خطر بیماری عروق کرونر

درصد	تعداد	فراوانی امتیاز
۳۸	۳۸۰	۰
۳/۵	۳۵	۱
۳/۵	۳۵	۲
۲۲	۲۲۰	۳
۵/۶	۵۶	۴
۹/۲	۹۲	۵
۹/۱	۹۱	۶
۲/۲	۲۲	۷
۲/۷	۲۷	۸
۱/۶	۱۶	۹
۲/۳	۲۳	۱۰
۰/۳	۳	۱۲
۱۰۰	۱۰۰۰	جمع

بحث و نتیجه‌گیری:

یافته‌ها نشان داد اکثر جمعیت شهری بالای بیست سال زنجان از علائم بیماری عروق کرونر آگاهی نداشتند (۷۰/۹ درصد) و اقلیتی که در این مورد آگاهی داشتند (۱۰/۸ درصد)، بیشتر درد سینه را به عنوان علامت بیماری عروق کرونر می‌شناختند. بخش قابل ملاحظه‌ای از جمعیت مورد مطالعه (۳۸ درصد) هیچ یک از عوامل خطر را نمی‌شناختند و ۷۲/۶ درصد موارد از عوامل خطر ناآگاه بودند. لذا آگاه کردن آحاد جامعه گامی مؤثر در جهت پیشگیری از بروز یا تشخیص زودرس این بیماری خواهد بود. تا زمانی که

هیچ یک از افراد مورد مطالعه به طور کامل از این علائم آگاه نبودند.

در بین افراد مورد مطالعه ۳۸۰ نفر (۳۸ درصد) به هیچ یک از عوامل خطر اشاره نکرده بودند، ۲۶۷ نفر (۲۶/۷ درصد) تنها به یک عامل خطر و ۲۲۳ نفر (۲۲/۳ درصد) به دو عامل خطر اشاره کرده بودند (جدول شماره ۲).

از میان پاسخ‌های ذکر شده، سیگار بیشترین عامل خطر (۳۶۵ نفر، ۳۶/۵ درصد) و جنس ناشناخته‌ترین عامل خطر (۸ نفر، ۰/۸ درصد) بود.

با توجه به امتیاز هر یک از عوامل خطر، ۳۸۰ نفر (۳۸ درصد) بدون امتیاز بودند و تنها ۳ نفر (۰/۳ درصد) بالاترین امتیاز را کسب کردند.

جدول ۲:

فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب تعداد پاسخ عوامل خطر بیماری عروق کرونر

درصد	تعداد	فراوانی تعداد پاسخ عوامل خطر
۳۸	۳۸۰	۰
۲۶/۷	۲۶۷	۱
۲۲/۳	۲۲۳	۲
۹/۶	۹۶	۳
۳	۳۰	۴
۰/۲	۲	۵
۱۰۰	۱۰۰۰	جمع

بر حسب نمره‌های میزان آگاهی درباره عوامل خطر بیماری عروق کرونر، ۷۲۶ (۷۲/۶ درصد) ناآگاه، ۲۳۲ نفر (۲۳/۲ درصد) کم آگاه و ۴۲ نفر (۴/۲ درصد) آگاه بودند. هیچ کدام از افراد مورد مطالعه آگاهی کامل نداشتند (جدول شماره ۳).

- USA, WB Saunders Company, 1997, 1184-365
3. Fauci, Braunwald, Isselbacher, Wilson, Martin, Kasper, Hauser, Longo.⁸ Harrison's Principles of Internal Medicine. 14th ed USA, Mc Graw Hill INC, 1998, 1345-80
4. Jaakko Tuomilehto. Estimation of contribution of changes in classic risk factors to trends in coronary event rates across the WHO MONICA Project populations. lancet 2000 Feb; 26: 21
5. Marmot Michael. Psychosocial factors in the etiology and prognosis of coronary heart disease systematic review of prospective cohort studies. British Medical Journal 1999 May 29;
6. Wayne Alexander R, Schlant Robert C. Fuster Valentine. Hurst's The Heart. 9 th ed, USA, Mc Graw Hill, 1998, 1127-433

آموزش لازم در زمینه عوامل خطر و علائم بیماری عروق کرونر به افراد داده نشود، تغییر رفتار ممکن نخواهد بود. (۶۵)

با توجه به شیوع بالای بیماری عروق کرونر و یافته‌های این پژوهش، پیشنهاد می‌شود با استفاده از روش‌های مؤثر و عملی همانند اجرای برنامه‌های آموزشی در صدا و سیما جهت افزایش آگاهی مردم از علائم و عوامل خطر این بیماری اقدام اساسی صورت گیرد و مجدداً سطح آگاهی افراد مورد سنجش قرار گرفته و با نتایج قبلی مقایسه شود.

مراجع:

1. Benett, Plum, Gill, Kokko, Mandel, Ockner, Smith. CECIL Textbook of Medicine. 20th ed, WB Saunders co, USA, 1996, 291-319
2. Braunwald Eugene. Heart Disease. 5th ed,